

Rīgā, 2016. gada 30.oktobrī

Adresāts:
SIA "Kaugas"
Reģ.nr. 52103074671
Pļavu iela 17
Liepāja LV-3411, Latvija

Kopija (elektroniski):
Dabas aizsardzības pārvalde
Baznīcas iela 7
Sigulda LV-2150, Latvija
E-pasts: daba@daba.gov.lv

PADURES ALEJAS IZVĒRTĒJUMS ĪPAŠI AIZSARGĀJAMO BEZMUGURKAULNIEKU SUGU SAGLABĀŠANAS KONTEKSTĀ

EKSPERTA ATZINUMS
Nr. 2016/22

1. Eksperta atzinuma sagatavošanas mērķis un uzdevumi

Eksperta atzinuma sagatavošanas mērķis ir pēc SIA "Kaugas" lūguma, Dabas aizsardzības pārvaldes (turpmāk – DAP) publiskā iepirkuma "Aleju apsekošana un izvērtēšana" (Nr. DAP2016/22) (turpmāk – iepirkums) ietvaros sniegt sertificēta eksperta viedokli par Padures alejas (turpmāk – Alejas) nozīmi īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu saglabāšanas kontekstā. Eksperta atzinums ir sagatavots par sugu grupu – bezmugurkaulnieki. Eksperta atzinumā ir aplūkota informācija par 14.11.2000. LR MK noteikumos Nr. 396 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo sugu sarakstu" uzskaitītajām īpaši aizsargājamajām bezmugurkaulnieku sugām un šo sugu dzīvotnēm. Papildus ir aplūkota informācija arī par dabisko meža biotopu bezmugurkaulnieku indikatorsugām, jo tās var palīdzēt novērtēt Alejas nozīmi bezmugurkaulnieku daudzveidības kontekstā, kā arī norādīt uz atsevišķu īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu klātbūtni.

Atbilstoši iepirkuma tehniskajā specifikācijā noteiktajam, eksperta atzinuma sagatavošanas laikā ir pievērsta uzmanība šādiem uzdevumiem – Alejas inventarizācijas (lauka apsekojuma) laikā pārbaudīt, vai tajā ir konstatējama īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu vai šo sugu dzīvotņu klātbūtne (1), raksturot īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu dzīvotņu kvalitāti (2), apkopot publiski pieejamajā zinātniskajā literatūrā, datubāzes un citos informācijas avotos iekļauto informāciju par Alejā līdz šim konstatētajām īpaši aizsargājamajām bezmugurkaulnieku sugām (3), balstoties uz iepriekš minēto informāciju, novērtēt Alejas pašreizējo stāvokli un ilgtermiņa tendences īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu un šo sugu dzīvotņu saglabāšanas kontekstā (4), sagatavot rekomendācijas Alejas apsaimniekošanai īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu un šo sugu dzīvotņu saglabāšanas kontekstā (4), kā arī sniegt Alejas pašreizējo robežu izvērtējumu īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu un šo sugu dzīvotņu saglabāšanas kontekstā (5).

Eksperta atzinums ir sagatavots divos identiskos eksemplāros (katrs uz 7 lpp.) – viens no tiem tiek iesniegts atzinuma pasūtītājam SIA "Kaugas, otrs paliek atzinuma autora rīcībā. Atbilstoši iepirkuma tehniskajā specifikācijā noteiktajam, eksperta atzinums pasūtītājam tiek papildus iesniegts elektroniski *docx formātā. Atbilstoši 16.03.2010. LR MK noteikumos Nr. 267 "Sugu un biotopu aizsardzības jomas ekspertu sertificēšanas un darbības uzraudzības kārtība" noteiktajam, informācija par šo eksperta atzinumu, kā arī atzinuma kopija elektroniskā formātā gada nogalē tiks iesniegta Dabas aizsardzības pārvaldē.

2. Eksperta atzinuma sagatavošanas metodes

Eksperta atzinums ir sagatavots atbilstoši 30.09.2010. LR MK noteikumos Nr. 925 "Sugu un biotopu aizsardzības jomas ekspertu atzinuma saturs un tajā ietvertās minimālās prasības" noteiktajam. Eksperta viedoklis ir balstīts uz Alejas apsekošanas laikā dabā konstatētajiem faktiem, kā arī kamerāli dažādos informācijas avotos (norādīti izmantotās informācijas avotu sarakstā) uzkrāto datu analīzē. Pirms lauka apsekojuma pārbaudīta Dabas aizsardzības pārvaldes dabas datu pārvaldības sistēmā "Ozols" (turpmāk – DAP "Ozols") pieejamā informācija.

2.1. Alejas ģeogrāfiskais novietojums un aizsardzības statuss

Aleja atrodas Kuldīgas novada Padures pagastā, tās centra koordinātes (LKS-92): X372303, Y320407. Alejas ģeogrāfiskais novietojums uz ortofoto kartes pamatnes redzams 1. attēlā. Aleja atrodas ārpus apdzīvotām vietām, ārpus īpaši aizsargājamajām dabas teritorijām. Atbilstoši DAP "Ozols" pieejamajai informācijai, Aleja ir aizsargājama, tai ir dabas pieminekļa statuss, taču tā Natura 2000 teritorijā.

2.2. Alejas inventarizācijas metodes

Aleja apsekota 12.09.2016., laika periodā plkst. 15:23-16:15. Alejas apsekošanas laikā ir silts, saulains laiks. Alejas apsekošanas sezona un laikapstākļi ir piemēroti nozīmīgāko alejas apdzīvojošo bezmugurkaulnieku sugu klātbūtnes konstatēšanai. Izmantota vizuālās uzskaites metode, kas detalizēti aprakstīta Natura 2000 teritoriju bezmugurkaulnieku monitoringa metodikā (Vilks u.c. 2013) un atbilstoši aleju inventarizācijas mērķim modificēta. Uzskaites laikā eksperts lēnām pārvietojas pa aleju (garākās alejās, izmantojot automašīnu), apskata alejas kokus un mērķtiecīgi pārbauda īpaši aizsargājamajām sugām raksturīgus mikrobiotopus – vecus, dobumainus kokus, nokaltušus kokus, kokus ar sēņu auglķermeņiem u.c. (Telnov 2005, Vilks u.c. 2015). Mikrobiotopu pārbaudes mērķis ir aizsargājamo

bezmugurkaulnieku pieaugušo indivīdu, kāpuru vai sugām raksturīgo darbības pēdu (kāpuru ekskrementu, vaboļu izskreju, sasveķojuma) meklēšana. Alejas apsekošanas laikā uzmanība pievērsta galvenokārt trim nozīmīgām alejas, parkus un citus apstādījumus apdzīvojošām īpaši aizsargājamajām bezmugurkaulnieku mērksugām - lapkoku praulgrauzim *Osmoderma barnabita* (= *eremita*), spožajai skudrai *Lasius fuliginosus* un marmora rožvabolei *Liocola marmorata*. Īpaši jāatzīmē, ka lapkoku praulgrauzis ir Eiropas Padomes direktīvā 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (Biotopu direktīva) iekļauta aizsargājamā suga, kam atbilstoši pēdējam novērtējumam Latvijā ir nelabvēlīgs aizsardzības stāvoklis (Anonīms 2013). Ņemot vērā to, ka lapkoku praulgrauzim aptuveni puse no populācijas Latvijā atrodas parkos, alejās un citos atklātas kultūrainavas apstādījumos (Telnov 2005), alejas izvērtēšanā šai sugai pievērsta īpaša uzmanība. Tāpat lapkoku praulgrauža sugas aizsardzības plānā (Telnov 2015) ir norādīts, ka šī suga ir uzskatāma par bezmugurkaulnieku daudzveidības indikatoru, tādēļ informāciju par šo konkrēto sugu var izmantot plašākai bezmugurkaulnieku daudzveidības novērtēšanai. Īpaši aizsargājamo sugu atrašanās gadījumā, atradnes kartētas, atzīmētas to ģeogrāfiskās koordinātes, izmantojot GPS uztvērēju Trimble Juno 3B. Papildus īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu apzināšanai, inventarizācijā noteikts, vai alejā ir sastopama lapkoku praulgrauža un citu ar šo sugu ekoloģiski saistītu īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu dzīvotnes. Dzīvotņu apraksti sniegti pārskatā par Biotopu direktīvā iekļautajām un Latvijā sastopamajām bezmugurkaulnieku sugām (Vilks u.c. 2015). Ja alejā sastopami dobumaini platlapji, tie kartēti, atzīmētas to ģeogrāfiskās koordinātes, izmantojot GPS uztvērēju Trimble Juno 3B. Dzīvotņu kvalitātes raksturošanai novērtēta alejas koku sugas, vecumstruktūra, apgaisojuma apstākļi un telpiskais izvietojums, bezmugurkaulnieku daudzveidībai nozīmīgu mikrobiotopu – atsegtas koksnes, dobumu, sēņu auglīķmeņu, sirseņu ligzdu klātbūtne. Alejas raksturošanai veikta tās fotografēšana. Iegūtie GIS dati apstrādāti kamerāli QGIS programmā, novērtējot dobumaino koku skaitu, 300m funkcionālo sasaisti (atbilstoši zinātniskajai literatūrai, lapkoku praulgrauži parasti pārvietojas šādā attālumā), kā arī attālumu līdz tuvākajām zināmajām lapkoku praulgrauža atradnēm (izmantota DAP "Ozols" pieejamā informācija). Inventarizācijas rezultātu analīzei un interpretācijai apkopota zinātniskajā literatūrā (galvenokārt, žurnālā "Latvijas Entomologs" publicētie faunistiskie materiāli) un DAP "Ozols" pieejamā informācija par alejā jau iepriekš konstatētajām īpaši aizsargājamajām sugām.

3. Vispārīgs alejas un tai pieguļošās teritorijas raksturojums

Vispārīgs alejas izskats parādīts 2.attēlā. Teritorijai ir raksturīgs kopumā līdzens reljefs, vienviet neliels, lēzens pacēlums. Alejas brauktuve, īpaši tās austrumu daļā, ir nedaudz pacelta virs pieguļošās teritorijas. Alejas garums nedaudz pārsniedz 900m. Aleja novietota gar asfaltētu lauku ceļu, kas ved no Kuldīgas-Ventspils šosejas uz Padures ciemu. Apsekošanas laikā uz autoceļa novērota ļoti intensīva transportlīdzekļu kustība, to skaitā arī kravas auto pārvietošanās. Alejai ir divi atšķirīgi posmi.

Rietumu daļā Alejai ir izteikti heterogēna struktūra. Koki aug 1-1,5m attālumā no autoceļa brauktuves. Alejā ir dažādu vecumu un sugu koki – ozoli, kļavas, bērzi, liepas, papeles, oši, zirgkastaņas, kā arī vairākas introducētas koku sugas. Alejas daļās, kur aug vecākie koki, to vainagi saslēdzas, veidojot tipisku alejām raksturīgu "tunelveida" struktūru. Vietām Alejā ir pārrāvumi. Lielāku vecumu un dimensijas sasniedz bērzi un papeles, turpretī platlapji lielākoties ir jauni. Aleja sākotnēji ir bijusi skrajāka, pēc tam klāt piestādīti platlapji. Koki stādīti samērā neregulārās rindās, vietām divās rindās. Alejā ir daži nokaltuši koki.

Austrumu daļā Alejai ir homogēnāka struktūra. Koki aug līdz 1m attālumā no autoceļa brauktuves, daudziem ir nobrāzta stumbra apakšējās daļas miza, atsegta koksne. Alejai šajā posmā ir vienvecuma struktūra un tajā aug tikai vidēji vecas liepas. Šis posms ir šaurāks, koku vainagi pilnībā saslēdzas, veidojot tipisku alejām raksturīgu "tunelveida" struktūru. Šajā Alejas daļā ir ēnaināki apstākļi. Neskatoties uz to, ka koki ir sasnieguši tikai vidēju vecumu, šajā Alejas daļā ir ļoti daudz nelielu izmēru dobumi. Kokiem ir apzāģēti apakšējie zari. Liepas savulaik ir apzāģētas.

Aleja atrodas atklātā lauksaimniecības zemju ainavā, pieguļošajā teritorijā ir aramzemes.

2.attēls. Padures aleja. Augšējā rindā – Alejas rietumu daļa, tuvāk Kuldīgas-Ventspils šosejai ar heterogēnāku struktūru – dažādu sugu koki sasnieguši atšķirīgu vecumu un dimensijas, Alejā vietām ir pārrāvumi, taču kopumā koku vainagi saslēdzas. Vidējā rindā – Alejas austrumu daļa, tuvāk Padures ciemam ar homogēnāku struktūru – vidēji vecas viena vecuma liepas ar vainagiem, kas saskaras un veido izteiktu alejām raksturīgu “tuneļa” efektu. Šajā alejas daļā ir ļoti daudz neliela izmēra dobumu. Apakšējā rindā – pāreja starp abiem Alejas posmiem (kreisajā pusē), izteikta Alejas rietumu daļas heterogenitāte un koku novietojums neregulārās rindās (labajā pusē). Foto: Kristaps Vilks, 2016.

4. Alejas inventarizācijas rezultāti

4.1. Konstatētās īpaši aizsargājamās bezmugurkaulnieku sugas

Alejā ir konstatētas divas aizsargājamās bezmugurkaulnieku sugas – lapkoku praulgrauzis *Osmoderma barnabita* (=eremīta), viens apdzīvots koks, un spožā skudra *Lasius fuliginosus*, 2 apdzīvoti koki (3. attēls). Kopumā apzinātas trīs īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu atradnes. Iespējams, ka abas no šīm sugām apdzīvo arī vēl citus Alejas kokus, kas inventarizācijā nav pamanīti. Lapkoku praulgrauzis atrasts uz oša, sugas klātbūtne noteikta pēc sugai raksturīgajiem kāpuru ekskrementiem. Spožās skudras klātbūtne noteikta pēc pieaugušajām skudrām, kas pārvietojās pa koku stumbru virsmu.

4.2. Konstatētās īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu dzīvotnes

Alejā konstatēta tipiska lapkoku praulgrauža (un citu ekoloģiski līdzīgu aizsargājamo sugu – marmora rožvaboles *Liocola marmorata*, spožā skudra) dzīvotne – veci, dobumaini lapkoki. Alejā ir uzskaitīti 42 dobumaini koki (3.attēls), lielākajai daļai ir nelieli vai vidēji lieli dobumi. Lielāks dobumaino koku skaits ir Alejas austrumu daļā, tomēr šeit tie atrodas ievērojami noēnotākos apstākļos salīdzinājumā ar Alejas rietumu daļu, kur ir atsevišķi saules labi izgaismoti dobumaini koki, to skaitā arī osis ar lapkoku praulgrauža un spožās skudras atradni. Katrs no uzskaitītajiem dobumainajiem kokiem atrodas ne tālāk kā 300m līdz citiem dobumainiem kokiem, tātad lapkoku praulgrauža dzīvotnes kvalitātes ziņā tie ir funkcionāli saistīti. Alejā ir vidēja vecuma dobumaini koki, tomēr sastopami arī jauni platlapji, kas nodrošinās sugai raksturīgā mikrobiotopa saglabāšanos ilgākā laika periodā. Papildus atzīmējams, ka Alejā ir sastopama atsegta koksne ar saproksilo vaboļu izskrejām, nelielā daudzumā koksnes sēņu augļķermeņi – bezmugurkaulnieku daudzveidībai nozīmīgi substrāti.

5. Kamerālās datu analīzes rezultāti

Nav datu par Alejā iepriekš konstatētām īpaši aizsargājamajām bezmugurkaulnieku sugām.

Tuvākās lapkoku praulgrauža atradnes atbilstoši DAP "Ozols" datiem ir aptuveni 3km attālumā ZR virzienā, Ķīmales parkā.

6. Alejas nozīme īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu kontekstā

Alejai ir būtiska nozīme īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu kontekstā, jo tajā ir konstatēta prioritāri aizsargājama lapkoku praulgrauzis, bet papildus atrasta arī otra aizsargājamā suga – spožā skudra. Lapkoku praulgrauzim pašlaik Latvijā ir nelabvēlīgs aizsardzības stāvoklis (Anonīms 2013a, Anonīms 2013b). Vairāk nekā puse no šīs sugas populācijas Latvijā sastopama alejās, parkos un citos kultūrainavas apstādījumos, tādēļ tās saglabāšanai alejās ir īpaši būtiska nozīme. Lai gan lapkoku praulgrauzis Alejas inventarizācijā konstatēts tikai uz viena koka Alejas rietumu daļā, tomēr dobumaini koki ir pieejami samērā lielā skaitā, visā Alejas garumā, arī austrumu pusē, kur koki ir jaunāki, toties dobumu ir vairāk. Alejā ir tipiska lapkoku praulgrauža dzīvotne, pieejami koki ar dažādiem dobumiem. Lai gan uzskaitēts mazāks koku skaits kā literatūrā norādītais, kas nepieciešams lapkoku praulgrauža populācijas saglabāšanai ilgtermiņā, tuvākā zināmā atradne ir tikai 3km attālumā, atradnē ir dažāda vecuma koki, saules labi izgaismoti koki. Izolācijas pakāpe vērtējama kā viduvēja, kopējā dzīvotnes kvalitāte viduvēja.

7. Rekomendācijas alejas apsaimniekošanai īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu kontekstā.

Alejai noteikti saglabājams aizsargājamas alejas statuss. Aleja saglabājami dobumaini koki. Bīstamu koku izveidošanās situācijās, vispirms apsverams, vai iespējamas alternatīvas koku nozāģēšanai (vainagu kopšana, stumbra apzāģēšana). Ja tomēr koks nozāģējams, nepieciešama bezmugurkaulnieku eksperta klātbūtne zāģēšanas laikā, lai potenciāli nozāģētajā kokā atrastos aizsargājamo bezmugurkaulnieku individuus pārvietotu uz citiem Alejas kokiem. Alejā uz 3-4 gadiem saglabājami augstie stumbeņi līdz 3m augsti. Šajā laikā savu attīstības ciklu var pabeigt aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu kāpuri, kā arī stumbeņis ir nozīmīgs mikrobiotops citām, saproksilajām kukaiņu sugām. Pēc tam, kad miza nolobās, stumbeņa piemērotība samazinās. Alejā ir pietiekami daudzveidīga vecumstruktūra, tādēļ pašlaik jaunus platlapjus nav nepieciešams stādīt.

8. Alejas pašreizējo robežu izvērtējums

Alejas robežas ir optimālas.

4.attēls. Padures aleja. Dobumaino koku kartējums, ar dzeltenu līniju parādīta 300m zona ap uzkartētajiem dobumainajiem kokiem. Pamatnes dati: LU ĢZZF karšu serveris kartes.geo.lu.lv, Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūras 2013.g. ortofoto karte.

9. Secinājumi

Padures alejai ir būtiska nozīmes īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu saglabāšanas kontekstā. Šeit konstatētas divas sugas – spožā skudra un prioritāri aizsargājamais lapkoku praulgrauzis. Alejā ir vidējas kvalitātes lapkoku praulgrauža dzīvotne, tai raksturīgi pietiekami labi apgaismojuma apstākļi, diezgan liels dobumaino koku skaits, vidēja izolācijas pakāpe. Alejai saglabājams aizsargājamas alejas statuss, visā teritorijā jāsaglabā dobumaini koki.

10. Izmantotie informācijas avoti

- # Anonīms 2013a. Ziņojums Eiropas Komisijai par biotopu (dzīvotņu) un sugu aizsardzības stāvokli Latvijā. Novērtējums par 2007.-2012.gada periodu.
http://www.daba.gov.lv/public/lat/dati1/zinojumi_eiropas_komisijai/
- # Anonīms 2013b. Ziņojums Eiropas Komisijai par biotopu (dzīvotņu) un sugu aizsardzības stāvokli Latvijā. Novērtējums par 2007.-2012.gada periodu.
http://cdr.eionet.europa.eu/Converters/run_conversion?file=/lv/eu/art17/envuc1kdw/LV_species_reports-131018-113252.xml&conv=354&source=remote#1084BOR
- # Auniņš A. (red.) 2013. Eiropas Savienības aizsargājami biotopi Latvijā. Noteikšanas rokasgrāmata. 2.papildinātais izdevums. Rīga, Latvijas Dabas fonds, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, 320 lpp.
- # Bāra J., Nitcis M., Lārmanis V., Valainis U. 2015. Parkveida pļavu un ganību aizsardzības plāns. Daugavpils, Daugavpils Universitātes Dzīvības zinātņu un tehnoloģiju institūts, 86 lpp.
- # Ek T., Auziņš R., Suško U. 2002. Mežaudžu atslēgas biotopu inventarizācija. Metodika. Latvija, Valsts Meža dienests, Östra Götaland Mežu pārvalde, Zviedrija, 76 lpp.
- # Telnov D. 2005. Lapkoku praulgrauža *Osmoderma eremita* (Scopoli, 1763) sugas aizsardzības plāns. Rīga, Latvijas Entomoloģijas biedrība, 100 lpp.
- # Vilks K. (red.) 2013. Bez mugurkaulnieku monitoringa metodika Natura 2000 teritorijās. Rīga, Latvijas Entomoloģijas biedrība, 65 lpp.
- # Vilks K. (red.) 2015. Latvijā sastopamās Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamās bezmugurkaulnieku sugas. Rīga, Latvijas Entomoloģijas biedrība, Dabas aizsardzības pārvalde, 96 lpp.

Kristaps Vilks,
sertificēts biotopu un sugu aizsardzības jomas eksperts
ar specializāciju par bezmugurkaulniekiem un meža un virsāju biotopiem
(DAP sertifikāts Nr. 10, derīgs līdz 25.03.2019.)
Kontaktinformācija:
tālrunis: 26513497
e-pasts: kristaps.vilks@lu.lv